

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 5 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékban* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Gondolatok Ritoók Zsigmond nézetei felett.

„Arqui perpendat philosophiae cultor, rerum abstrusarum investigationem non unius esse saeculi: saepe veritas furtim quasi in conspectum veniens, negligentia philosophorum offensa, subito se rursus subducit, non dignata homines sui conspectu mero, nisi officiosos et industrios.“ (Goethe: Geschichte der Farbenlehre. Einleitung.)

Nagy érdeklődéssel, még nagyobb lelki gyönyörűséggel olvastam végig a bihari egyházmegye köztisztelőiben álló gondnokának, közéletünk kitünőségének cikksorozatát. Nem akarom öt frázisokkal illetni, hogy ne mondjam: sértegetni. De mégis kérem, vegye e vékonyka tartalmú cikket úgy, mint a mely szerényen bár, de mégis az ő „szeretete, hűséges ragaszkodása“ kiváló tárgyának: magyar ref. egyházunknak elismerését, szeretetét, háláját tolmácsolja, a minek kifejezésére ugyan jól tudom nem vágyódott — cikkének minden sorától távol van ez — de a mi az olyan nemes szívnek, mint az övé, minden bizonynyal örömet okoz. És hogy öröme tisztább, jólesőbb lehessen: elmondom gondolataimat e cikksorozat felett őszintén, minden célzatosság nélkül azon az egy célon kívül, hogy az igazságot szolgáljam. Ezt előre bocsátva talán szükségtelen azt is kijelentem, hogy ha cikkemnek talán kritika ize lesz néhol: ez nem tudóskodás, sem az olyan tekintélynek csorbítani akarása, mint Ritoók Zsigmond, s a magam emelése, sem hangulatkeltés nem akar lenni. Minél nagyobb tekintély valaki: annál inkább ki van téve a kritikának és igen helyesen, mert a tekintély, ha esetleg tévedni talál, bár a legjobb szándékkal is — a mi egyáltalában nincs kizárva — sokakat ejthet tévedésbe.

* * *

A ki kétségbeesik: annak soha sincs igaza. A kétségbeesés halálos betegség: ezt a keresztyén igazságot tanítja a cikksorozat. És példát ad az

önzetlen, lelkiismeretes, bár meglehet sokaknak nehéz munkára: a kétségbeesés, a melancholia és a helyzet legjobb gyógyszerére. Philosoph lélek, a ki hamleti lelkiismerettel külön-külön megráz, együttesen megmér minden adatot, tényezőt, az inductiv csontokhoz deductiv izmokat ragaszt, az egészbe belelehel a deductio lelkét, a koncentráló erőt és kész a synthesis: a magyar ref. egyház jelen helyzetének képe, a mit „mások is láttak és tudtak“, de mások kisebb-nagyobb tévedésben voltak és vannak azon „kiváló tényezők“ felől, a melyekből, vagy a melyből le lehet vezetni, mint ossztényt: a jelen helyzetet. Egy és ugyanazon dolgot, tény, annak részeivel, arányaival együtt sokan látnak egyszerre, de annak legjellemzőbb részét, azt a mitől a többi függ: csak kevesen, meglehet százezrek, meglehet milliók közül egy.

Teljesen igaz, hogy „a ki egyházi életünk jelen állapotát fixirozná, a bajok okaira reámutatna s a javítás megfelelő eszközeit javasolná, az fölötte nagy és becses munkát végezne.“ Ehez egy és ugyanazon emberben nem csupán a tettek embere kell, bár a tényállás obiectiv megállapíthatására ez is kell, hanem ehez még egy ritka, de emberben a legbecsesebb tulajdon kell: ítélő tehetség, philosophia, synthesis. Ez conditio sine qua non. Azonban a társadalom, hogy Emerson szavaival éljek, „a Bonaparte nézetét vallja az ideologusokról. Ideák e nézet szerint a társadalmi rend és kényelmes élet felforgatói s végre is a ki vallja őket, megbolondul tőlök.“ A társadalom, a közvélemény sokszor, felületesen, könnyen hajlandó a philosophiát elengedni azon a cimen, hogy az csak a szobába való. Gyakorlat! Gyakorlat! Ez a tevékenység mezeje. Egyedül a ki gyakorlati téren működik, találhatja meg az igazságot. Ez emberi túlság. Mióta a gyakorlat tűzében kint vagyok: azóta becsülöm igazán a tudóst, az író, a filosofot.

„Ha sokkal magasabb színvonalú tevékenységet is a szemlélődő élettel kellene összehasonlítanom — mondja Emerson — nem igen mernék az előbbinek előnye mellett nyilatkozni. Bizonyos elfogultság, meggondolatlanosság s az egyensúly elvesztése az ár, melylyel minden tevékenységet meg kell fizetnünk. Cselekedjete, ha úgy tetszik, de a magatok kockázatára cselekedtetek. Az emberek nem bírják meg cselekedeteiket. Mutassatok nekem embert, a ki áldozata vagy rabja nem lett cselekvésének. A mit tettek, az ráviszi s kényszeríti, hogy újra tegyék. Az első tény, mely csak kísérlet akart lenni, szentséggé válik nekik. A tüzes újító eszményét valamely szertartásba vagy szövetségbe öltözteti s ő és barátjai azután a formához ragaszkodnak s oda az eszmény. A quaker felállította a quakerséget; a shaker a maga monostorát és táncát; s bár mindenik a Lélekről fecseg, nincs benne lélek, csak ismétlés, a mi lélek ellenes! A hinduk szent könyvében az áll: csak gyermekek s tudatlanok beszélnek az elméleti s a gyakorlati tehetségről mint kettőről; a kettő egy, mert mindakettő ugyanegy célhoz vezet s a mely helyet az egyiknek a követői elnyernek, ugyanazt nyerik el a másik követői is. Az lát, a ki az elméletet és a gyakorlatot egynek látja. Az a kisebbités nem a vezetőktől, hanem alárendeltebb személyektől ered. Azok az erőteljes férfiak, kik a gyakorlati osztály élén állanak, osztoznak a kor eszméiben s nagy rokonszenvvel viseltetnek a bölcselkedő osztály iránt. Bármely fajta kiváló embertől mások becsnérlése nem várható.“

Most lássuk a tényeket, a miket boncolgatni, meg összerakni kell.

Tény az, hogy a népességi statistika szerint 1857 óta 4 évtizeden át a reformátusok abszolút száma növekedett ugyan, arányszáma azonban — a r. katholicismus és a zsidóság javára — csökkent és a mi a legszomorúbb, a népszámlálások időszaki feljegyzései szerint ez a csökkenés *tipikus* jellemet öltött, azt öltött már 1895 előtt, de addig csak inkább a statistikusok ügyeltek rá. 1895-től fogva pedig a liberális törvények életbe lépte kifakasztotta a lappangó kórt, úgyhogy most már azok is látják, a kik eddig boldogok voltak, mert nem látták. Tehát adjunk hálát Istennek mindenekelőtt azokért a törvényekért, a melyek kétségkívül öntudatunkba hozták, hogy a mi egyházunk beteg, tán nagyon is beteg. Következik a betegséget létrehozó tényezők kutatása. Itt jön aztán a népmozgalmi statistika — elismerem — kiváló szerepe. A hol azonban — magok a szakértők mondják p. o. Oettingen — maga a statisztika, a „göttliche Ordnung“ tudománya nem igazít el mindenütt, nem magyaráz mindent. Mert a tipikus jellemet alakító különböző tényezők is különböző tényezőkből fonódtak volt össze s hogy aztán egy-egy ilyen különböző tényező előállításában mennyi ható erővel szerepel az egyik, mennyivel a másik, 3-ik, 4-ik stb. altényező: ezt már sokszor nem mondja meg a statisztika, sőt vannak oly tényezők is, a melyek kívül esnek a statisztika tapintásán, a hol a statisztika kezében elvész s fonal, az ok symptomává homályosul s az inductio lerakja fegyverét, deductióra,

TÁRCA.

Egyháztörténelmi adatok.

II.*

Leírása,

miképpen ezen 1756-dik esztendőben Karácsony havának 27-dik napján Tisztelendő Pater Samáriai János Vice-archidiaconus és királyházi esperest uram, Felséges Asszonyunk kegyelmes parancsolatja mellett *fancsikai* parochialis házat, melyet in Anno 1755 die 22 Julii violenter fancsikai Catholicusok és akkori Vice-archidiaconus uraimék eő kegyelmek hadi erőnek segítségével fancsikai református földesuraktól elvettek s a bennlakó Predikátort kihajtották. — ugyan fancsikai helvétika confession levő fancsikai Compossesoroknak resignált s egyszersmind azon Predikátort introducálta.

Anno et die suprascriptis circa horam 10-mam antemeridiano feljebb is titulált Tisztelendő Samáriai János vice-archidiaconus uram szerencsésen Fancsikára érkezvén, megszállott Tts Nzts Lippert Gáborné Lázár

* Az első közleményt lásd jelen évfolyamunk 16-ik számában. Szerk.

Borbála asszony úri házához. Megértvén Dienes Sigmond uram ezen szerencsés érkezését T. Vice-Archidiaconus úrnak, mindjárt köszöntésére ment, ki is kedvesen vevén, ő kigyelme minden becsülettel látta Dienes Sigmond uramat s szívesen beszéllett is vele: mely beszédek után Dienes Sigmond uram cum submissione insinualta az Ecclesia neve alatt magát a parochiának resignatiója iránt, és kérte Tiszt. Vice-archidiaconus uramat, hogy méltóztassék azon resignatiót ezen útjával véghez vinni. Melyre felelt Vice-archidiaconus uram: „Igenis, édes Dienes Sigmond uram, véghez viszem, és oly embernek esmérjen kigyelmed, hogy Felséges Asszonyunk valamit nekem méltóztatik kegyelmesen parancsolni, azt nagy serénységgel és hűséggel kívánom véghez vinni.“

Ezen beszédek után Tiszt. Vice-archidiaconus uram maga kocsijára ülven, Vig Ferenc urammal eő kegyelmével ment Megyeri János uramhoz, a honnét kevés ideig való mulatásával üzent Dienes Sigmond úrnak, hogy hatod magával menjen a református Predikátorhoz és ott várván V.-archidiaconus uramat, hírt ad, a midőn a parochialis háznak resignatiójára a Parochiára megyen. A mint ezen insinuatiójára V.-archidiaconus úrnak Dienes Sigmond uram egybehivatván Nzts Gulácsy István, Gulácsy András, Biki Mihály, Szentmiklósi György, Csirke Ferenc és Széki György uramékat, újabban mentek Megyeri János uram házához, sokszor titulált V.-archi-

hypothesisre szorúl akarva nem akarva. Salamon Ferenc volt az minálunk magyaroknál, a ki azt állította — barátaitól s tanítványaitól tudom — hogy az egyedül biztos módszer az inductió a természettudományi módszer még az erkölcs világában is. Az emberiség nagy felfedezései is inductio útján történtek. Ezt az állítást ugyan ép a természettudomány teréről vett példákkal is meg lehet gyengíteni — pedig itt az inductió csakugyan nagy szerepet játszik — de az erkölcsi jelenségek világában a deductio játszik nagy szerepet. Itt az inductio itt is, amott is térj meg-
 utcába jut, sorompókba üti fejét, korántsem lehet oly exact mint a természettudomány, pedig hiszen ez sem exact. Példával illusztráljuk. Kossuth 1876-ban Zafiri Lászlóhoz írott levelében, a melyben Büchneréket ostromozza az izommunka causalitásáról beszélgetve azt az agyvelőig viszi vissza s így szól: „eddig minden rendben van a tények kontinuitásával. De most már a sor azon a problémán van, hogy miként van az, hogy ezen specialis esetben a molecularis mozgás *akarattal, öntudattal* van kapcsolatban? mig millió és millió más esetben nincs? hogy mi a causalitási összeköttetés a *tárgyilagós* és az *alanyi* közt? És itt már a mechanika, a scalpellum, a göreb és a statistika természetesen adós marad a felelettel; az anyag tapinthatásának, boncolhatásának, feloldhatásának continuitása megszakad. S mert megszakad: az angol, francia stb. *igazi* természet-tudós eléggé szerény azt mondani; „e kérdésre nem tudok felelni.“ A német teljességgel nem érzi magát veszélyezve; ő felel s azt mondja:

már hogy ne tudnám! a dolog nagyon egyszerű „a molecularis mozgás az agyvelőben tény, tehát az öntudat, az akarat ennek a ténynek a resultatuma.“ No kérem, ez nem természettudomány, ez idealisticus inductio, a mire a „praktische Vernunft“ azt mondja: im, nesze, itt vannak ugyanazon moleculák, itt van a physika, a mechanika, hozd velök mozgásba, a mint csak tudod, hol van az akarat, az öntudat? nincs. *Azért, hogy valamely tünemény molecularis mozgással jár és ez áll a statistikalís inductióra is, épen nem következik, hogy az a tünemény annak a mozgásnak a productuma.* A józan ész azt mondja, hogy miután az a mozgás a tüneményt nem magyarázza, hát a causalitás valami másban van; ennek a más valaminek productuma az öntudat, az akarat, mely azokat a moleculákat mozgásba hozza, hogy ha rendben vannak, megtegyék azt a mechanikai munkát, melyre az akaratnak az öntudatnak szüksége van. Hogy mi ez a valami? én józan ész, én tudomány még nem tudom, de azt tudom, hogy nem az, a minek te német mondod.“

Az emberi élet totalitása: az öntudat, az akarat, az érzelem, az ismeret, az eszmék hullám-körei az objectiv tények, az egyéni lángész ható, feszítő, rugója ereje, a tömegek lelkesedése, apathiája s mindezeknek egyes combinatiói, összefonódásai: „cosmicus imponderabile.“ Mindez egy magasabb rendező kézre utal, a kit mi *Istennek, Urnak* nevezünk, a ki munkáiban aláveti ugyan magát az emberi életkörnek, az

diaconus uram köszöntésére és ő kigyelmek is cum insinuatione magukat declarálták, hogy parancsolatja szerint összegyültek és várják tovább is mit parancsoljon. Melyre felelt ő kigyelme: „Minekelötte a Resignatio meg- lenne, kigyelmeiktől de Resignatione Testimonialist kívánok.“ És már meg levén írva ezen testimonialis, kívánta megírt Helv. Confession levő nemes Compossessorok által subseribáltatni, a kire ezt felelte Dienes Sigmund uram: „Tiszt. V.-archidiaconus uram, ez post resignationem is meglehet, de mi is kívánunk Tiszt. V.-archidiaconus uramtól.“ És ő kigyelme becsülettel ígéretet tett róla.

Ezekután mindjárt indult a Parochiára ő kigyelme, feljebb írt fanciesikai reformatus nemes Compossessorokkal együtt, és pro testimonio maga mellé vette ő kigyelme Tts Nzts Megyeri János, Budai János és Vig Ferenc uramékat, és midőn érték volna a templomhoz közel, elküldött Tiszt. Predikátor uramért. Midőn pedig a Parochialis házhoz érték volna, a tornácban megállott Tiszt. V.-archidiaconus uram a feljebb írt mellette levő személyekkel együtt, s meglátván a háznak egyik ajtaján a pecsétet, kérdé ő kigyelme: „Ki pecsété legyen az ajtón?“ Megmondott, hogy Tiszt. fanciesikai plebánus uram pecsété, és ő kigyelme maga leszakasztotta az ajtóról, és benyitván az ajtót, bement a házba feljebb írt személyekkel együtt. Csakhamar megérkezett Predi-

kátor uram is; holott mindjárt meglátván Helv. Confession levő nemes Compossessorok a desolatiókat, u. m. egyik ablaknak, két fal mellett állani szokott hosszú székeknek és két fogasoknak, kik a házhoz tartozandók valának, nemléteket: jelentették Tiszt. V.-archidiaconus úrnak: „Tisztelendő Atyánk, látjuk mely sok fogyatkozás legyenek a házhoz tartozó appartinentiákban, hova tette Tiszt. Plebánus uram? adjon számot róla.“ Ő kigyelme azt felelte, hogy a maga pénzén csináltatott üvegeket az ablakba és elvitte. Kire feleltek Református uramék: „Midőn elfoglaltatott a ház tölünk, épek voltak mind az ablakok. Ha Tiszt. Plebánus uram incuriája miatt elromlott, ha maga pénzén csináltatta is, itt kellett azon ablaknak maradni.“ Melyre ő kigyelme becsülettel felelt: „Már ha nagy költségembe esett is, mégis visszaadom“; és Tiszt. V.-archidiaconus uram is megmondotta ő kigyelmének, hogy valamik a házhoz tartozandók, mindazokat visszaadja, és ígéretet tett Plebánus uram, hogy visszaadja mind a székeket, mind a fogasokat.

Ezek így levén, Tiszt. V.-archidiaconus uram ezen szókkal resignálta azon házat: „Felséges Asszonyunk kegyelmes parancsolatja szerint, Meltóságos egri Püspök úr ő Excellentiája nekem küldött parancsolatjából ezen parochialis házat kigyelmeiteknek Helv. Confession levő nemes fanciesikai Compossessor uraméknak resignálom,

isteni világrenden alapuló törvényeknek — és ez által nem hogy apadna, sőt öregbül nagy dicsősége — az ezek alapján való fejlődésnek, de bizonyos *célből* teszi ezt, bizonyos *célből jelenti ki* magát nem csupán általában a természetben, az emberiség történeti vezetésében, az emberek lelkiismeretében, hanem különösen is, az emberi élet totalitásában: az emberi ismeretben, bizonyos igékben, objectiv tényekben, az objectiv világban végbemenő isteni manifestációkban, bizonyos társaságok létrejövételében, rendjében, a belső élet körében, egyes szellemek küldetésében, életreserkentésében, a mint Luther szépen mondja: „Voluit enim dominus et ab initio semper id curavit, ut esset aliquod monumentum et signum memoriale externum, quo alligaret fidem credentium in se, ne abducerentur variis et peregrinis fervoribus in spontaneas religiones seu potius idololatrias.“ Ez az Isten objectiv önelőterjesztése, lebecsátkozása a gyarló emberhez a végből, hogy az ember Istennel teljes életközösségre jusson el, a mely lebecsátkozásnak perspectiváját, valódiságát az üdvtörténet mutatja a maga beteljesült, folyamatban levő és beteljesülendő epocháival, a maga continuitásában, az üdvtörténetet konstituáló tények organikus összefüggésében és e tényeknek azon karakterében, a mi *különösen, határozott módon* isteni causalitásra mutat vissza (= a csodák). „Avagy a ki a fület plántálta nem hall-é, a ki a szemet teremtette nem lát-é? a ki a nemzeteket fenýíti és az embereket tudományra tanítja nem büntet-é?“ *

Zsolt. 94, 9. 10.

Predikátor uramat is Romano-Catholicus fancesikai compossessorok, u. m. Budai János, Megyeri János és Vig Ferenc uraimék előtt introducálom; a *fundust pedig — minthogy ő Felsége erről és az appertinentiákról kegyelmes parancsolatjában hallgat — megtartom.* De ha ő Felsége ez iránt is méltóztatik kegyelmesen parancsolni, azt is akkoron resignálom, sőt nemcsak, hanem ha a templomot parancsolja ő Felsége és egyebeket visszaadni, mindazokat visszaadom.

Ezen propositiója után T. V.-archidiaconus uram a házból kiment s úgy az ő kegyelmével levők is, és midőn onnat elmenni indult, Dienes Sigmond uram megszólította: „Tiszt. V.-archidiaconus uram, atyaságod jóakarátját a háznak resignatiója iránt alázatosan köszönjük; de minthogy Felséges Asszonyunk kegyelmes Resolutiójában az Parochiális ház nevezete alatt értette a fundust és appertinentiákat: azért mi nomine omnium Compossessorum Helv. Confessionis addictorum nobilium Fancesikaiensium mindazokat elfoglaljuk, és minden Impetiotol minden törvényes úton-módokon et quidem cum moderamine inculpatae Tutelae manutenealjuk.“ Mely propositióra Megyeri János uram protestált ilyen szókkal: „Protestálunk kigyelmetek propositiója ellen, és kigyelmetek meg ne merje cselekedni, hogy a Teleket és Appertinentiákat elfoglalják, mert egyéb nem adott vissza, csak a ház.“ Erre ismét felelt Dienes

Igy fogva fel a dolgot a statistikalís induc-tióval kezünkben szerényeknek és apodicticus ítéletektől tartózkodóknak kell lennünk. És Irónk ilyen. Ítéletében józan, megbízható. Statistikalís fictiók után nem indul.

Csánki Benjámin.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházi fegyelemről.

(Felolvastatott a „Tiszavidéki lelkési kör“ 1899 május 8-án, Istvándiban tartott értekezletén.)

(Folytatás.)

De milyen lenne hát az az alkalmazandó fegyelmi szabály? Három, sőt mondhatni négyféle ilyen szabály-tervezet fekszik előttem. Ösmerkedjünk meg ezekkel rövideden.

Egyik a *Gergely-Szél-Sátor-féle*, mely a nagybányai egyházmegye 1898 április 20-án tartott lelkési értekezletén tárgyalatván, egészben elfogadtatott és az egyházkerületi 1898 szept. hó 7-én Debrecenben tartott értekezletre beterjesztetett. Ez a szabály-javaslat Máté XVIII. 15—17-én és II. Kor. II. 5—8. verseire van alapítva, Ez alapon 3 pontban foglaltatik a szabály.

I-ső pont alatt azt mondja: „A hitélet s erkölcsi fogvatkozások megjavítására mint legfőbb segédeszközök, a presbiteriumok működhetnek közre, a lelkész vezetése alatt; ezért nagy figyelemre kötelezi a lelkészeket, hogy presbyterekül vallásos, tiszta erkölcsi életű, egyházuk javát szívökön viselő tagokat ajánljanak gyülekezeteiknek megválasztására.“

A semminél alig mond valamivel többet ez a pont. Legfőbb *segéd eszközökről* beszél, de fő-fő eszközről pedig szó sincsen. Hogy presbiterekül milyeneket *ajánljon* a lelkész. De ha nincs kikkől *olyat* ajánlani; vagy ha

Sigmond uram: „Kérem alázatosan T. V.-archidiaconus uramat, mi módon lehet lakása így Tiszt. Predikátor úrnak a parochiális házban: inpracticabile; szárnyon az ablakon be nem repül, s marhát is hova tegye?“ Kire ő atyasága azt felelte: „Az udvart megengedem s úgy az istállót, hogy marhát beköthesse, a sütő kemencét is, hogy süttethessen benne; a többi iránt kegyelmetek instáljon Felséges Asszonyunk előtt és ha a fundust is parancsolja cum appertinentiis visszaadni, azt is resignálom.“ Erre azt felelte Dienes Sigmond uram: „Tiszt. atyám uram! Felséges Asszonyunknak hogy kellessék instantiák által ilyen vilis dologban alkalmatlankodni s unalmat is szerezni: atyaságod maga is megítélheti.“ De ő atyasága erre is azt felelte: „Arrul nem tehetek.“

Ezekután a két rész egymásnak adtak Testimonialist, mely is csak *de resignatione Domus* szóllott, nem egyébrül.

Azután Dienes Sigmond uram a Reformatus Compossessorok és lakosok nevek alatt kérte Esperest uramat, hogy nagy miseriánk vagyon temető helyünk nem léte miatt. *Eddig magunk fundusunkra temettük halot-tunkat, de Plebanus uram ezt is inhibeálja; kérjük alázatosan Tiszt. V.-archidiaconus uramat, méltóztatassék nekünk temető helyet excindálni a cinteremből.* A

van, a lelkész ajánlottját *csak azért* sem fogadják el! Quid tunc? . . . Az egyházi törvénynevel meg éppen ez a javaslat jön mindjárt ellentétbe, holott javasloí azt kerülni akarják. Mert hát hol van kimondva az egyházi törvényben, hogy a lelkésznek *joga van s csakis neki van joga akár presbitert, akár gondnokot* ajánlani választás alá? Mig ki nincs mondva expressis verbis: addig lehet *usus* az ajánlás, de olyan *usus* csak, a melynek törvényes deklarativ bázisa nem lévén, egyetlen maliciosus felszólamlással megszüntetethetik. Ime ez is a mi egyházi törvényünk egyik hiánya!

II ik pontjában ezt mondja a javaslat: „A presbiterium — felosztván tagjai között a gyülekezetet — ügyeljen fel a hívek nyilvántartása mellett az egyesek erkölcsi életére. Ugy a hit és erkölcsi élet tévelygőit, mint a kereszteleés, esketés, temetésnél a vallás áldását igénybe nem vevőket, előbb a presbiteriumnak egy olyan tagja, kinek a tévelygőre legtöbb hatása remélhető, négy szemközt bizalmasan, jóakarattal figyelmeztesse helytelen — a református egyház tagjához méltatlan — magaviseletére, majd ha egynek szavára nem hajlanék a tévelygő, 2—3 presbitert, esetleg az egyház köztagejai közül bizna meg erre a presbiterium 2—3 alkalmasnak ígérkezőt, kik atyafiságosan intenék, beszélnek rá a megjobbúlásra.“

Ez a pont bibliai volna, ha hogy az a nagy hibája nem lenne, hogy *detektiv rendszert kontemplál*, a mely már mégis csak nem bibliai, nem is valami kellemetes semmiképpen, — sikertelenség esetén *III-ik pont szerint* „hivassék fel hivatalosan a teljes presbiteri gyűlésbe (a tévelygő) s ott a lelkész és presbiteriek közös munkája *remélhetőleg* jó útra vezetendi a tévelygőt, látva hogy nem egy-két ember, de az egyház vezető egyéni mindannyian helytelennek, hozzá méltatlannak látják magaviseletét s atyai szelidséggel s testvéries jóindulattal veszik körül, hogy visszavezessék az egyház és társadalom tisztességben, becsületben álló tagjai közé.“

templomnak háta megett vagyon a Parochialis fundus mellett egy darab föld: méltóztassék nekünk azt temetőhelynek adni.“ Erre azt felelte ő kigyelme: „A cinteremből nem adhatok, mert sequestrumban vagyon; míg fel nem szabadul, a Catholicusoknak sem szabad oda temetkezni; hanem ha falunak közföldje vagyon, Catholicus földesurak kigyelmeikkel együtt excindáljanak.“ De Megyeri János uram azt mondotta: „Köz falu-föld itten nincsen, de ha volna, sem engedjük onnat való excisiót.“ Plebánus Kocsi Ferenc uram pedig azt felelte: „*Nem engedem, hogy a maguk fundusokra temessék Református halottjukat, — nem bánom akárhova pokolba vigyék dögjőket, vagy kivontatom az utcára az ebeknek.*“ Erre mondotta Dienes Sigmund uram Tiszt. V.-archidiaconus úrnak ezen szókat: „Ám hallja kigyelmed fansikai plebánus uram szavait, hogy most is tiltja halottainknak fundusunkra való temetését, sőt hogy az ebeknek az utcára vonatja ki halottinkat.“ És ő kigyelme becsülettel szólt e szerint: „Természet felett való dolog, ha ő kigyelmeeknek, u. m. Református uraiméknak sem köz-földbe nem engedtetik halottjoknak betemetése, mind fansikai plebánus uram maguk fundusokra való temetését tiltja, hogy halottjok a föld színén senvedjék; hanem én ezt mondom: valamint eddig hogy temetkezett kigyelmeitek maguk fundusokra, úgy ennek utánna is, míg kigyelmeiteknek temetőhely nem adatik,

Eddig a javaslat. Itt a 3-ik pontban tervezők magok elárúlják: mily keveset várnak javaslatuktól, mikor azt mondják, hogy *remélhetőleg* jó útra terelődik a tévelygő. Hiszen *remélni* a detektiv rendszer, a presbyteri gyűlés közbelépése nélkül is lehet; a minthogy minden fegyelmi szabály alkalmazása nélkül folyvást reméljük, hogy a tévelygő végre is csak megtér; a miképpen néhai való jó *Arany* szerint is remélte *Jóka bátya* az ő zsémbes oldalbordája, *Judit asszony* felől, hogy:

. . . Talán majd, ha nem is a vallás,
Istenhez téríti az oldalnyilallás.
Jó apostol a süly, hurut, köszvény, guta,
Majd csak megtéríti, ha vénségre juta.“

Látni való egyébként, hogy a lelkészt az egész javaslat inkább csak gépmesterként működteti és pedig az indokolás szerint azért, hogy „valláról le legyen véve a bünhajtászo, kákán is göböt kereső vádja.“ De már pedig ez sem bibliai dolog. És hát bizony, ha már fegyelemről van szó, ott első helyen a lelkésznek kell állani a gáton; különben az a hadórség, a melyet „hátról“ akarna „előre“ vezényelni, egy tapodtat sem mozdúl.

Valljuk meg: ez az egész javaslat roppant optimisztikus, naiv, hogy ne mondjam: *gyerekesen szelid*. Így foghatta azt föl — habár ily nyiltan nem is fejezte ki — a kerületi értekezletre benyújtója, Ombod derék lelkésze: *Soltész János*, a nagybányai egyházm. értekezlet elnöke is. A javaslat fogyatékoságát ő is jól látta, s fő hiányát ő abban találta, „hogy a feddésel bezárja a fegyelem alkalmazását, számításba sem véve a lehető következményeket.“ Ő azért már szigorítja a javaslatot s szerinte az egyházi fegyelem vagy büntetés fokozatai a következők lehetnének:

1. „Az erkölcsi vétség mértékéhez képest a lelkész által megbizott presbiter, vagy lelkész személyes megintése és jó akarattal figyelmeztetése.“ Egészben véve helyeslendő pont.

2. „A teljes presbiterium előtti megfeddés.“ Semmi kifogás ellene.

temetkezhetik kigyelmeitek, avagy az *épített Oratoriumhoz* temetkezzenek.“ Melyre azt felelte Dienes Sigmund uram: „Tiszt. atyám uram, ottan nincsen hely, mert Budai János uram, a midőn templom építésére való fundus excisióját képzelte volna, azon Oratorium építésére csak annyi fundust excindált, a mennyit elvenne azon kis épületnek fekvése, és objectiójokra Református Compossessoroknak, hogy az Oratorium körül cinctum is kivántatik, tehát annyi helyet excindáljon, hogy cincturát tehessenek és temetőhelyük is egyszersmind ott lehessen, — azon feleletet tette, hogy több fundust nem szakaszt sem cinctura, sem temetőhelynek szükségére, hanem csak a mennyit az Oratorium befekszik.“ És ezen beszédekre is Tiszt. V.-archidiaconus uram mondotta Dienes Sigmund úrnak: „Csak temesse kigyelmeitek maguk halottjait maguk fundusokra. Ha a plebánussal bántása leszen kigyelmeiteknek, jöjjön hozzám kigyelmed és én teszek róla.“

Ezekután elbucszván Dienes Sigmund uram, vele levő nemesekkel együtt maga házához ment. És így ment véghez ezen parochiális ház restitútiója, s ilyen dolgok és beszédek adták magukat elő ennek alkalmazhatóságával.

Actum Fansika Die et Anno supra scripsis.
Alexander Marothy m. pr.

3. „A vétkesnek egyházában gyakorolt jogaitól részben vagy egészben megfosztása és a kötelezettségek alóli feloldozása, a gyülekezet előtti kihirdetéssel vagy a nélkül.“ Ezt a pontot is szó nélkül aláírom, az utolsó alternatíva elhagyatván.

Egyházi fegyelmi esetekben legfőbb bíróságnak az egyházmegyei törvényszéket ajánlja. Igen helyesen.

Siker dolgában mindent attól vár: kik, minő karakterű egyének gyakorolják a fegyelmet. Ugy szólván teljesen egyezik hát velem, illetőleg az általam idevonatkozólag előbb mondottakkal. Bizony *conditio sine qua non*, hogy az azt gyakorló testület egyenként és összeségében erkölcsileg s vallásosságra nézve a lehetőségig feddhetetlen legyen s teljesen áthatva hivatása tudatától s kötelességei teljesítésének erkölcsi kötelezetése nemes érzetétől; a mellett természetesen a fegyelem gyakorlásában az igaz keresztyéni szeretet domináljon s ne a bírói atrocitás.

Eként két előttem fekvő javaslattal végeztem. A harmadik, melyről szólni akarok, a *Zsigmond Sándor* egyházkerületi főjegyzőé. Körültekintő, élesen látó az indokolásban, de nagyon is vázlatos a tulajdonképpeni szabályzatban. Nem is akart egyéb lenni vázlatnál. Összeállításában először is arra a kérdésre felel: „Kie az egyházi fegyelem joga?“ Igen helyesen azt feleli: „az egyetemes egyházé.“ „Kik viszik keresztül?“ Erre a kérdésre feleli: „a presbiteriumok.“ Melyek azok a bűnök, vétkek, melyeket az egyházi fegyelem gyakorlása által megjavítani s esetleg büntetni kell? Felelet: „előírja az erkölcsi törvény, Krisztus vallásának örök tartalma. Minden, a mi ellenkezik Krisztus vallásának szellemével, a mit az megtilt, avagy rendel, de a mit az ember figyelembe nem vesz, elhanyagol, vagy éppen lábbal tipor.“ Innen igen helyesen következteti, hogy a fegyelmi vétségeket taxative felsorolni nagyon nehéz. Egyházi törvénykönyvünk megkísérti ugyan, de nem kielégítően. Általánosságban szólva azt lehetne mondani: „fegyelmi vétség mindazon vallási és egyházi kötelek elmúlásztása, melyeket a szt.-írás, az egyházi törvény,

az egyházi felsőbbség rendel s megtenni parancsol; s minden oly dolognak elkövetése, a mit a szt.-írás, az egyházi törvény, az egyházi felsőbbség megtilt, vagy el kerülni rendel.“ Ez a meghatározás imétlése, magyarázója az előbbeni definíciónak, de nem szerencsésebb alakban. Amaz nekem jobban tetszik.

Szól aztán az 1. §-ban az egyházi fegyelem *céljáról*; a 2. §-ban az egyházi fegyelem *eszközeiről*; a 3. §-ban az egyházi fegyelem *végrehajtásáról*, a 4. §-ban a *felelősségről*.

Cél szerinte: „a hit erősítése, az egyháziasság fokozása, a vallásos-erkölcsi élet boldogító érzetének emelése, a családi élet megszentelése, a társadalmi együtt élés megkönnyítése.“ Kimerítő, tudatos felölélése a célnak. A cél elérése végett hadat üzen minden társadalmi ferdekinövésnek. „minők: fajtalan beszéd, hazudozás, káromkodás, szeretetlenség, torzsalkodás, harag, bosszúállás, gög, fősvényesség, önzés, kapzsiság, mértékletlenség evésben, ivásban, multságokban; fajtalanlás, henyé munkátlanság, hamisság, csalás, lopás, rablás.“

Eszközei: „a tanítás, a jó példaadás. Azután a szeretetteljes figyelmeztetés, kérés, intés, feddés, dorgálás és végre ha ezeknek eredménye nincs: fegyelmi büntetés, minők: bizonyos egyházi tisztségek viselésétől, a keresztszülei tiszttől, az urasztalától eltiltás; az iskoláztatás, temetés keresztelés megtagadása, az egyház kötelekéből kirekesztés.“ Egészben véve helyeslem.

Végrehajtják a fegyelmet: a) az egyháztagok önmagokkal, öveikkel s atyafiakkal szemben az egyh. törv. 17—18. és 88. §-a szellemében. Helyes; de practice tekintve kevés siker várható, míg a közszellem javulása extensívebb nem lesz; b) a presbiteriek részint mint családfők, részint mint atyafiak, részint mint előljárók „jó példaadás, figyelmeztetés, kérés által“; c) a lelkészek mint a presbiterium elnökei az általok ismert, vagy bejelentett esetekben, négyszemközt, vagy egy-két presbiter jelenlétében; d) a presbiteriumok még pedig vagy in pleno, vagy az e. törv. 276. §-a alapján alkotott bíróság útján, „mely minden az egyházi törvényekben a fegyelmi eljárásra

III.

Bizodalmas jó uram!

Fancsikai képtelen Casusnak mai napig is Consequentiai minéműek legyenek, az annectáltakból híven fog jó uram informáltatni. Itélje meg Isten s világ, mely Contemtussal összekötött vakmerőség, midőn eő Felsege kegyelmes parancsolatja mellett a Parochiát resignáltak, azt csupán csak a házra magyarázni s sine fundo resignálni; mely hallatlan dolog az is, hogy Ref. lakosoknak a határban temetés nem engedtetik, s nemhogy a cinteremben, hanem maguk telkeikre kelletik halottjaikat temetni, és még az is tiltatik. Keresztyénséggel ellenkező dolog az is, hogy a sirokat felbontsák s megfoszszák; de továbbá minémű egrekiáltó elmellőzésére való célozás, az ártatlan vér megkeresésének Ugocea vármegyei Magistratus factuma, midőn az Actiókat in post habitione mandatorum Regiorum fundálja, az vérnek keresését simpliciter elhallgatja, mintha Felseges Asszonyunk azzal, hogy maga kegyelmes parancsolatinak nem engedésért valakit törvényesen prosequálni parancsol, azzal akadályoztatná a Magistratus kötelességét, mely főképpen áll az Isten törvényét által hágóknak büntetésiben; ez oly képtelen magyarázat, mely a keresztyénséggel alig conciliáltathatnék.

Ehez járul a Ref. Tabla-Assessoroknak a törvénytételtől való elzárására attentált igyekezet oly okbol,

quod juramentum Decretale non deposuerunt. Miért hát előbbi időben mindedig és akarmely Causának megitélésében Biráknak admittáltattak? miért hogy az egész hazában másutt efféle kifogással nem élnek? Nemde nem kitetszik nyilván, hogy az ártatlan vér kiöntésének megboszulását s büntetését kívánják elmellőzni, mert a szegény Gulácsy László gyilkosai mind pápisták s cognatiójuk van a Méltóságos Prinyi familiával; de különben is *talán az egész országban vallásunk oly gyűlölségben nincsen*, mint azon nemes Ugocea vármegyében. Ezért mesterkednek mindenképen azon, hogy a pápista Violentusokat justificálhassák, a református Innocenseknek igaz ügyöket pedig porba takarhassák.

Mindezekre nézve felette szükséges Felseges Asszonyunk kegyes színe eleibe ezen képtelenségeket alázatos Instántia által minél hamarább és hathatósabban terjeszteni és orvoslásért reménkedni.

Maradok bizodalmas jó uramnak köteles szolgája Dobozy Mihály m. pr.

Debrecen 20 Január 1757.

(Dunamelléki egyházkerület levéltára. P jegyü kötegen 25 db. — 204—229. sz. a. — Fancsikára vonatkozó okmány van még.)

Közli: **Földváry László,**
vác-hartyáni ref. lelkész

nézve előirt cikkelyek szemelött tartásával vizsgálatot rendel, idéz, tárgyal s ítéletet mond, mely ítélet a félnek vagy feleknek minden esetben; midőn pedig súlyos beszámítás alá eső vétség fordul elő, minők: az egyház, a vallás elleni izgatás, felekezeti eltiltásra csábítás, házasságkötésnél a születendő gyermekek eladása, vagy durva, a büntető bíróság által is fenytett, büntények eseteiben (férj és feleség tettelegességben nyilvánuló viszálykodása; méhmagzat elhajtása, nemi erőszakstétel stb.) a gyülekezet előtt is kihirdetetik. Ez lenne a büntetés legerősebb s legmagasabb foka.

Ez utóbbi pontot teljes egészében idéztem; mert itt csucosodik ki valóképpen a javaslat s míg általában helyeslendőnek tartom az egész tervezetet, itt kifogásolnom kell azt a bürokratikus irányzatot, mely felé a javaslat tendál. Fentebb már érintettem volt, hogy két gyülekezetekben a §-ok szerinti fegyelmi eljárás a lehetetlenséggel határos; éppen azért én nem tudom helyeselni, hogy ez az inkább egyháztársadalmi nevezhető actio, egyedül csak rendszeresen körülirt formák között mozogható bíróság hatáskörébe tereltessek.

Valahogy félre ne értessem; mint később meg fogom tenni idevonatkozó propositiomat, én igenis kívánom megadni ez egyháztársadalmi actiónak a törvényes sanctiót, mert e nélkül az egészet semmit érőnek tartom; hanem aztán tovább nem is mennék. Azaz: az egyh. törvénykönyv fegyelmi ügyekre vonatkozó mostani rendelkezéseit (301—306. §.) ám tartsuk fenn (valeant quantum valere possunt), de már például akár a most szóban forgó tervezet, akár a fentebb ösmertetett *Soltész János* fele hármias pontozat alapján megalkotandó fegyelmi szabályzatot én nem venném be a törvénykönyvbe, hanem mint kerületi statutumot a törvény palladiuma alá helyezném csupán. S úgy kontemplálom a dolgot, hogy a büntető bíróság által is fenytett büntényekre nézve kieszközölném, hogy a bírósági ítélet közöltessék az egyházi előjárósággal s a közlött ítélet alapján indulna meg az egyházi fegyelem gyakorlása.

Példával világosabb lesz a dolog: vannak ma már számtalan egyesületek, a melyek az ugynevezett „társadalmi tisztességet“ conditio sine qua non-nak tekintik az egyesületi tagságra nézve. Már most, ha az egyesületi tagok valamelyike pláne bírósági ítélettel megbélyegeztetik, a jó hírnevükre féltékeny egyesületek első dolga az illetőt „kigolyózni“ a tagok sorából. Természetesen ha ezek az egyesületek érzékkel bírnak valaminemü botlás szó nélkül meg nem tűrésére: az egyháznak mint kiválóan erkölcsi corporatióknak annál érzékenyebbnék kell lennie a felmerülő botrányos esetekkel szemben. S itt aztán már én teljesen fölöslegesnek tartanék mindenemü, Zsigmond által tervezett scrupulózus vizsgálatot, bonyadalmas tárgyalást. Kisebb eseteknél fölösleges eo ipso, mert közismeretűek; ha pedig magán fel által tételnék súlyosabb esetekben, talán családi béke, házassági viszony megháborítása folytán följelentés: a magán féltől követelném a tényállás részletes földerítését igazoló adatokat; ha bíróság részéről kapnám az értesítést: eo ipse kapnám a való tényállás bizonyosságát.

A tervezet 4. §-ában Zsigmond a felebbezésről szól s felebbezési fórumul az egyházmegyei, legfelsőbb fokon az egyházkerületi fegyelmi bíróságot jelöli meg. Az imént mondottak után is, de meg azért sem helyeslem ezt a kiterjesztését a felebbezésnek, mert a fegyelmi eljárás folyamán a lelkésznek már — mondjuk — 2—3 presbiterrel együttes eljárását fórumnak tekintem; innen presbiterium plenumát második fórumnak, az egyházmegyei bíróságot harmadik fórumnak. S ezzel

beérem. Azért helyeslem már korábban is a Soltész féle propositiót. Mert ne feledjük, én elkülönítendőnek tartom az egyházi fegyelem gyakorlását, mint tisztán egyháztársadalmi actiót, a törvénykönyvünkben már is legalizált fegyelmi ügyek letárgyalásától s az egyházmegyei bíróság elé felebbezhetést is csupán azon az okon nem diffikultálom, hogy egyrészt adassék alkalom a vád alatt levőnek a közvetlen környezetből kikerülő ítélezőktől, távolabb álló s így kevésbé befolyásolt testület elé vinni ügyvélt igazát; másrészt a presbiterium eljárásának védfalaként tekintem az egyházmegyei forumot s ennek hatáskörét inkább csak abban szabnám meg, hogy elfogulatlanul bírálja el, ha vajjon a presbiterium nem elhamarkodva tört-e pálcát az illető fölött; különben annak, mint az esetet közvetlenebbül ösmert forumnak döntését csak nagyon szembeötllő visszasságok kiderültével változtatnám meg.

F. Varga Lajos.

(Folyt. köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Györy Vilmos Egyházi Beszédei. Rendezte: Margócsy József, losonci lelkész. Második kötet. Budapest, 1899. Kiadja Kókai Lajos. 1—234 lap. Ára: 1 frt 80 kr.

Györy Vilmos „reliquiái“-nak második kötete felett mondom el nézeteimet. Nagy kár, hogy ő maga nem rendezte sajtó alá egyházi beszédeit. De hát még talán mutatóvanyokat sem adott volna soha, ha a „Prot. Egyházi Beszédtár“ buzgó szerkesztője nem ösztönzi erre. Margócsy ebben nagy szolgálatot végzett a prot. egyházi beszéd-irodalom javára. És a mint tudjuk, ezek az *édes hangú* mutatóvanyok minden irányban hódítottak! Sőt egyiknek a propositiója: „Nem mondja meg azt a böleső, hogy milyen lesz a jövendő“, valóságos szállóigévé vált és mégis sem ez, sem a többet kérő vágy megnyilatkozása, nem tudták Györyt arra hangolni, hogy beszédei kiadására határozza el magát. Hogy mi lehetett ennek az oka, ma már nem lehet eldönteni. Csak a veszteség felett sajnálkozhatunk. Mert hát még a perikopalis rendbe illeszthető beszédek rendezésénél is, nagy különbség van a között, ha maga a szerző, vagy pedig ha más végezi ezt a szolgálatot. A mint a naprendszer csillagai, a központi erőnek megfelelő távolsági arányokban helyezkednek el: úgy ezeknek az egyes beszédeknek is, csak maga a szerző tudta volna megadni azt a helyet, a mely helyeken rajtuk, a beléjük lehelt szellem teljes fényben tündökölt volna. Mily tanulságos lett volna e rendszerben is megismerni ennek a lelkes egyházi beszéd-írónak egyéniségét! A gyülekezeti viszonyok, a korszellem alakulásai s a szónok figyelmét megragadó alkalmak, mind igen nagy befolyást gyakorolnak egy olyan íróra, a ki nem robot-munkát végez, hanem az Urban él s e földön az égnek dolgozik. Mily tanulságos lett volna, ez időszerű hatásokat, időszerű sorrendben ismerhetni fel e „reliquiák“-ban! De hát ettől elestünk s meg kell elégednünk azzal, ha az idegen rendező, ki csak a kezéhez juttatott darabokat állíthatta össze, úgy végeztet, a mint belátása és lelkiismerete szabta meg munkáját. És ez a munka még nehezebbé vált a miatt, hogy egy kötet már meg is jelent s Margócsy csak e másodikra kapott megbízatást. De lássuk már mit hozott e kötet?

Harmincnégy beszédet, melyek közül: nyolc böjti, kettő virágvasárnapi, kettő nagypénteki, kettő húsvéti,

kilenc húsvét-utáni, egy áldozócsütörtöki, kettő pünkösti, kettő szentháromság-vasárnapi, hat szentháromság-vasárnap-utáni.

E beszédek a felől tesznek tanubizonyosságot, hogy Győry általában a synthetikai alakzat híve; de oly szöveg-hűséggel, hogy elmegy a legtöbb esetben egészen az analitikó-synthetikai módszer határáig. A perikopális rendszer befolyása azonban észrevehető ezeken a beszédeken; de csak annyiban, hogy a szövegnek leginkább egyik vagy másik kiemelkedő eszméjét ragadja meg s nem mindenkor veti figyelmét a teljes szövegre. De hát ez nem is lehet másként, miután ott, a hol ez a rendszer divik, a következő évekre is kell hagyni valamit, ha t. i. a szónok az önmunkásságot folytatni és fejleszteni kívánja. Győryben pedig óriás nagy volt a munka-szeretet s a nemes ambíció. Hiszen éppen ez emésztette meg időelőtt! És mily hatalmas volt az inventiója. Thémáját gyorsan felismeri s oly keretbe (propositio) illeszti ezeket a főgondolatokat, hogy a szöveggel mindig összecsendülnek szavai s még ott is, hol a bibliával kevésbé foglalkozó fővárosi gyülekezet felfogása vagy műérzéke mást kívánt, oly ügyesen tudja a bibliai szövegeket más, illetőleg rokon kifejezésekkel helyettesíteni, hogy eljárása mesterre vall mindenütt. Hát az ilyet csak az teheti meg, a kinek szép nyelvünk annyira a hatalmában van, mint volt Győrynek. Gyönyörűség az ő beszédeit olvasni! Poetikus lelkének bája ott van minden lapon s nemesen egyszerű, keresetlen és mégis lendületes iránya, olyan mint a virágos réten keresztülfutó tükörtiszta esermely. És a szépség kedvessége mellett, megvan a beható gondolkodásra valló alaposság is, a nélkül, hogy nagy tudásának jeleit csillogtatná. Mélységes lélektani belátással vizsgálja a szöveget és az embert s *hívó egyéniségének érzelmeiben ragadja meg azokat az igazságokat*, a melyeket hirdet, éreztetve folyvást, hogy ezek *szónokot és hallgatókat* egyaránt érdeklő és boldogító üdv-igazságok. Nincs különben. És éppen ezek a tulajdonságok azok, a melyek Győryt oly kedves és keresett egyházi szónokká tették úgy a nagy magyar alföldön, mint a fővárosban. Nagy kár lett volna, ha e beszédek fiókban maradnak, főként az ifju nemzedékre nézve, a kiknek figyelmébe Győry beszédeinek tanulmányozását a legmelegebben ajánlhatom. Az ne alteráljon senkit, hogy szerző az ágost. hitv. ev. egyházhoz tartozott. Győry nem volt sem Pálé, sem Apollósé, sem Kéfásé, hanem a Krísztusé. Csak azon alkalmaknál felekezeti az ő beszéde, hol e jellegnek meg kellett lennie; egyébként pedig — s ez az általános jellemvonás! — a „minden hívőnek üdvössége“ lebeg, mint örök cél, folyvást lelke előtt.

Szólnom kellene még talán valamit részletesen is Győry beszédeinek szerkezetéről; de minek, hogy ha általánosságban is jellemezhetők, a részletezés dolgai. Ő egy és ugyanaz mindenik beszédeiben, t. i. a hívő, a szöveg szelleméhez hűséges, a kivitelben természetes, eredeti, modorában választékos s az építésben kedves, mint a menydörgés nélküli csendes eső. Mily építő erő van p. o. e. sorokban, e megható kis történet húsvéti alkalmazásában: „Ismeritek-e annak az anyának történetét, a kinek oly kedves egyetlen leánykája volt? Az anyának legfőbb öröme egyetlen leánya, a leánykának egyetlen birtoka egy virágbokrocska a kis kertben. A mi az anyának a leány, az volt a leánynak a virág. Tavasz volt még. mind a kettő virult. De a midőn a nyár is tűnni készült, a kis leány nagyon-nagyon beteg lett, s egy csendes éjjel meghalt csendesen Ez volt a kis

leány története. Hát a virág? Nehány bimbója volt még, azt leszakaszták, koszorúnak kötötték, a kis halottnak homlokára tették, bimbóiból lett halottkoszorú. A törzsök pedig, az kihervadt. Ez volt a kis virág története. És multak aztán, multak a napok; de a napokkal el nem múlt a bánat, sőt, mint a napból hét s a hétből hónap lett, az anyai szívben úgy nőtt a bánat is. Ki ad vigasztalást a bús anyának, ki sírba zárta drága gyermekét és gyermekével minden örömét? Felvette azt a szent könyvet, a melyben mindaz, mi jó, mi szép s mi szent, írva áll. Vigasztalhatatlan szívének itt keresett vigasztalást. Olvasott, olvasott sokat, olvasott soká; de a vigasztalás csak elmaradt. Végre megdőbönt. Szemei előtt egy sor állott, mely mint az éles tör, úgy hatotta át szívének. És ez a sor: „Nézzétek a mezőnek lilomát!“ Ah, az a kis virág jutott eszébe újra, a melyet az ő kis leánya ápolt, az ő felejthetetlen kedvese. Kísietett a kertbe, hogy lássa a hervadt virágot, — már akkor tavasz volt mindenütt. És íme, a hervadt virág kizöldült, a kihalt virág élt. És akkor eszébe jutott a szent könyv ama mondása: „Ha Isten így táplálja a mezőnek fűvét, a mely ma van és holnap a kemencebe vettetik!“ Sírva ment ki, de könye elállt s hálás arccal tekintett az égre. Mit mondott neki az a kis virág? Az első húsvét csodás szózatát, a nagy vigasztalást: Feltámadunk! Ámen.“ És im! e szép példa elhelyezésében is van valami, a mi figyelmünket megragadja. t. i. az a remek szónoki tapintat, hogy e részletet a beszéd végére teszi s ebben, a kis virág „mondását“, a gyülekezet „Ámenével“ az egyetemes épülés és vigasztalódás magaslatára emeli.

E tapintat jeleivel, Győry beszédeiben, gyakran találkozunk. Példái, hasonlatai oly szépek, oly megnyerők, oly szívhez szólók, oly épületesek, hogy az ember nem tudja őket felejteni s az érző szív még akkor is hatásuk alatt marad, a midőn már régen elhangzottak. Im mily szép ez is: „Minden állapotnak megvan a maga fájdalomvirága, de megvan a maga örömvirága is. Sokat nem veszünk észre boldogságunkban, melyről pedig, hogy benne mit bíránk, a szertefoszló boldogság tanít meg. A kinek keze már telve van virággal, a kis virágot észre sem veszi, mit gondtalan léptével eltapos. Ne volna csak oly teljes a csokor, örömmel venné fel az eltapodtat. Sokszor sokat veszthetünk és mégis sok maradt birtokunkban, a mi még mindig boldogít. Vagy igen elhagyottunk, vagy nem eléggé gondosnak kell lennie annak, a ki ez igazságot fel nem ismeri. E tekintetben oly tanulságos, oly vigasztaló képet nyújt egy-egy magasba nyúló hegység szemlélete. Nézd alant, nézd fönt, egészen aldatlan sehol sem maradt. Lábánál ott terül himes virány, s ezüst patak kanyarog zöld pázsitján. S főlebb a büszke tölgyek disze zöldül; főlebb az apróbb eszerjék diszlenek; és még főlebb, már-már az örök honák határán, zöld bársonnyal vonja be a moha. És még föntebb, fenn a tetőnek ormán, hol egy fűszál nincs s a kopár orom csak egy kicsiny mohocskát sem tenyész meg: óh nézd az ormot, ez elfeledt tetőt, a regg első sugára ezt köszönti és csókot a végső is erre hint!“ Vagy egy más példát, a két beteg sorsában. „Az egyik hiszi, hogy felgyógyul, a másik azt gondolja, hogy meghal. Melyik lesz türelmesebb? A ki remél. Reményesség és türelem ikertestvérek a szenvedésnél. Ha szenvedésidben türelmetlenkedel, nem vagy megnyugodva sorsodban; ha sorsodban nem vagy megnyugodva, úgy nem bízol abban, a ki sorsodat intézi; sorsodat pedig Isten intézi s így zúgolódásokkal ő ellene vétkezel! Lehet-e ez javadra? A mely pillanatban elvesztetted szenvedé-

sedben türelmedet, azon pillanatban elvesztetted magadra nézve boldogságot, s így vétkezel önmagad ellen; a mely pillanatban elvesztetted szenvedésedben türelmedet, azon pillanatban elvesztetted Istenbè vetett bizalmadat, s így vétkeztél Isten ellen. Javithat-e ez sorsodon? Nem gondolom! Változtat bajodon? Semmi áron. Mit kell tehát tenned? Feltekinteni a Golgothára stb. stb.“

Nem folytatom tovább. Ki érne végére? Gyóryt olvasni kell és tanulmányozni. Ő a maga nemében, egyházi beszéd-irodalmunkban, egyedül áll. Egy igazán eredeti tehetség volt a boldogult, oly szerencsés közlési modorral, mely ritkítja párját. Elismerés illeti Margócsy barátunkat, hogy a családót rá tudta venni a reliquiák kiadásának folytatására, s hogy ő „nehéz megpróbáltatásának“ küzdelmei közt is rávetette reszkető kezéit e kedves munkára. E reliquiák első kötetét maga a család adta ki, — Margócsy, a „Prot. Egyh. Beszédvár“ egykori buzgó szerkesztője, a másodikat. Kérjük a harmadikat és a többit is!

Gyoma, 1899 jun. 19.

Garsó Gyula.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

70. A nánási ev. ref. egyház történelme.

(Folytatás.)

Tanügy.

Ezen korszakban a gymnasium állandóan 6 osztálylyal bírt. Ezek voltak a grammatisták (I.), novicius szintaxisták (II.), veteranus szintaxisták (III.), novicius rhetorok (IV.), a poéták (V.) és a veteranus rhetorok (VI.). Az osztályokat azonban évenként, a viszonyokhoz képest cserélték, úgy, hogy egyik évben egyiket, másik évben másikat tanították. 1843/4-ben az előbbi osztály elnevezéseket latin iskola nevezet váltotta fel és három évig egy húzamban mind a hat osztály szerepelt, a mi különösen az akkori vezetők (Pápay Imre és Szikszay József) buzgóságáról tesz bizonyosságot, de már 1846/7-ben a két felső osztály cseréje ismét alkalmazásba jött.

Fontos adat az, hogy a nánási iskolából kikerült ifjak a debreceni főiskolában subscribálásra (VII. osztály) bocsáttattak, tehát a nánási iskola jellege ezen században a nyilvános hat osztályú középiskola volt, a mi akkor a teljes gymnasiumnak felelt meg.

A rektor képességétől és ügybuzgóságától függött a partikula jóléte egészen 1843/4-ig az állandó tanítók beállításáig. A középiskola vezetésén kívül kötelessége volt felügyelni a deák praeceptorok működésére is. Tehát a fiu iskolában, mint igazgató tanár szerepelt. Mellékes jövedelmei szaporítása végett a rektornak kellett a halotti anyakönyveket vezetni egészen 1856-ig. Rektoroknak a debreceni kollégium jelesebb végzett és rendszeren esküdt felügyelői és köztanítói hivatalt viselt deákjait alkalmazták 1826-ig két évi, azután 3 évi időtartammal 1843-ig a mikor a rektoria ismét két évvé lett.

Javadalmazásuk tekintettel arra, hogy a rektorságot főleg a lelkészi hivatal nélkülözhetlen előzményének és académica promotiónak tekintették, tisztességes volt és a tandíjon kívül, melyet 1844-ig maguk szedtek és az anyakönyvelési accidentiakon kívül fedezetét teljesen az egyházi adóban találta. A rektor fizetése, mindent készpénzre felszámítva, 706 Rfrt 51 $\frac{1}{2}$ kr volt. Fizetésüket 1828-tól fogva épen úgy, mint a lelkészekét ezüst pénzben adták ki.¹

A rektor javadalmazásával kapcsolatban meg-

¹ Jegyzőkönyv II. 1828 dec. 26.

említendő, hogy a tiszántúli egyházkerület 1823 aug. 8—10-én 5 szám alatt kelt végzésével egy a debreceni kollégiumban felállítani szándékolt praefektusi tanszék ideiglenes fundusául az akademikum beneficiumot jelölte ki, úgy hogy a népesebb eclésiák iskola mesterei gazdag fizetésökből annak egyrészt azon célra fizessék. Ezen célra fizetett a nánási rektor 40 Rh. forintot.¹

Ezen korszakban 4-féle tanító működik, a rektor, corrector, praeceptorok és a leány tanítók.

A rektor kikérésére rendszeren tavasszal a kurátor és a városi notárius küldettek be és miután a jelölt ajánló levele megérkezett, ők bizattak meg a rektor kihozatalával is, a mi, a mint a gondnoki számadás bizonyítja, bizonyos ünnepélyességgel volt összekötve.² A correctorság állandó intézménynyé válik, sőt a század közepe felé már az érdemes corrector bizonyos évi kegydíjat kapott. Tiszte ezen korszakban is a con-jugisták és declinisták tanítása volt. Ötet is a debreceni anyaoskolából hozták ki. A praeceptorok egyrésze szintén a debreczeni iskolából került ki, másrésze azonban a partikula nagyobb tanulóiból. A belépő praeceptorok subscribálnak és pedig az 1821/2 évi subscriptió szerint: „legibus scholae Nánásiensis.“ Ők tanították ezen időben a partikula alsó tanfolyamait, tudniillik a tulajdonképeni elemi iskolát a rektor utmutatása és felügyelete mellett. Ők diktálták a templomban az éneket, mely czélből közülök a rektornak az egyháztanács utasítása értelmében az értelme-sebb és tisztább hangukat ki kellett rendelni. — A diktálás ferde szokásának elhagyását ajánlja az egyház-megye az 1826 márczius 30-án kelt 16. sz. végzésével. mikor ez nem használ, 1827 ápr. 19-én 8. sz. végzé-sével egyenesen eltölti.³ Fizetésök állott bentlakásból, coquia, kenyér, csizma, publicatió és kiszolgálásból, ezenkívül mellékesen kerestek temetésen énekléssel, sátoros ünnepeken kántálással és névnapokon köszön-téssel. A kenyeret az egyház sütötte, a csizmát is az készíttette számukra, mint a gondnoki számadás bizo-nyítja. Kiszolgálásukat 2 szegénytanuló (szolga tanuló) teljesítette, a kik velök laktak, kenyérokben coquiájokban részesültek és az egyháztól évenként 1—1 pár csizmát kaptak.

Barcsa János,

(Folyt. köv.) h.-nánási gymn. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteink köréből.** Nem ismeretlen már e b. lap t. olvasói előtt, hogy a **h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyház** régi óhaját, az újvárosi részen egy új templom építésével, Isten kegyelméből s hiveinek áldozatkészségéből betöltötte a mult évben, s e templom mellé új lelkészi állást létesített, melyre hiveinek nagy többsége által tiszt. **Gyórfy József** urat választotta meg, miután ismerte és csak nemes tulajdonairól tehetett bizonyosságot. Ez ifju lelkész gyülekezetébe jun. hó 20-án érkezett meg. Fogadására nyolc presbyter ment elébe Orosházaig (saját költségen), a kikkel aztán meg-érkezvén városunkba, az állomásnál nagyszámú néppel, a gondnokság élén egyházunk főgondnoka, tek. Juhász Mihály polgármester ur, üdvözölte szívélyesen, mire az új lelkész meghatottan válaszolt. A vasutól főgondnok ur oldalán, a nép folytonos üdvözlése közben újvárosi parochiájára kísértük őt, hosszú kocsisorral, a hol meg

¹ U. o. 1823 dec. 26.

² Gondnoki számadás 1831/2. évről.

³ Alb. ecl. 338. l.

a presbyterim élén a lelkész karral esperes elnök-lelkészünk nagy. Szabó János ur üdvözölte a tőle megszokott mélyen járó tartalmassággal és érzellemmel. Új lelkészünk válasza az elkötelező hálának, a nemes szerénységnek és a hiven törekvő lélek bizó reményességének közvetlen megnyilatkozása volt s méltán keltett jó hatást. Aztán az újvárosi tanítók s presbyterek üdvözölték őt s végül a lelkész lak udvarán, a nők sokasága között 15 fehérbe öltözött leánytól, a szeretet üdvözlését fogadta el, diszes virág csokor kíséretében új lelkészünk. Még előbb kint az utcán újvárosi iskolai gyermekeink sorfalat képezve, lobogóink alatt, harsány éljenzéssel fogadták lelképásztorukat. E külsőleg is elég diszes, de sokkal inkább bensőségteljes fogadtatás után csak 25-én következett a lelkész beköszöntője (eddig minden szolgálatától felmentve volt). Ekkor a szépen megtelt új templomba nt. esperes úr oldalán jött be az új lelkész és I. Timóth. IV: 16 alapján tartott egyházi beszédével a legkedvezőbb hatást tette gyülekezetére. E beszédben, megválasztásából fakadó alanyi érzelmeinek kifejezései után, nemes hangon ismertette a lelképásztor kötelességeit arra vonatkozólag „hogy mind magát, mind azokat megtartsa, a kik őt hallgatják.“ Vallásos, mély érzéstől áthatott, mesteri természetességgel folyó beszéde, melyet valóságos ihlettséggel fejezett be, azon meggyőződést támasztotta bennünk, hogy ez az ember semmi más nem akar lenni, mint lelképásztor, de az aztán akar szívvel-lélekkel, s ez egész életét felölölő törekvésében erős hit, Isten- és emberszeretet vezetendik őt. Más oldalról figyelmes szemlélőnek észre kellett vennie, hogy ez a gyülekezet szereti e lelkészt és szíve örömeivel hallgatja őt. E két hatalmas tényező, t. i. az ifjú lelkész hivatottsága és a gyülekezet szeretete, hisszük, Isten kegyelmével áldásos életet létesít e lelképásztor munkakörében, melynek eredménye lehet az, a mit alapigéjében maga elé tűzött, hogy t. i. megtartsa mind magát, mind azokat, a kik őt hallgatják. Nemes törekvésében segítse az égi kegyelem; mi meg vagyunk győződve, hogy az a bizalom és szeretet, a melylyel e nagy egyház őt annyi jelesek között kitüntette, az ő nemes papi jellemében biztos alapon nyugszik és csak erősödhetik az idő haladtával. Ugy engedje az Ég! Manapság igen nagy szükségök van gyülekezeteinknek a szeretett és hivatott lelképásztorokra! —i—r.

— **Debreceni főgymnasiumunkban** a szóbeli érettségi vizsgálat június hó 22—28. napjain tartott meg (a közbeeső vasárnap kivételével) Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző elnöklete alatt. A kormányt dr. Csiky Kálmán, műegyetemi tanár képviselte. Teljes érettségi vizsgálatra bocsáttatott 66 tanuló, kik közül jelesen érett 2, u. m. Birta István és Fái Arthur, jól érett 11, egyszerűen érett 27. Két hónapra visszavetett 15, egy évre 3 végképpen visszaútasított, úgy hogy érettségi vizsgára többé nem bocsáttatik 5 tanuló. Három növendék a szóbeli vizsgálatról visszalépett. — Ezen kívül hárman pótló, illetőleg javító vizsgálatot tettek elégséges eredménnyel. Az eredmény egyáltalában nem kielégítő, nemesak a jelesek és jók csekély számánál fogva, hanem a bukottak aránytalanul nagy számánál fogva sem. Minden három tanuló közül egy megbukott. Még rosszabb az arány, ha az osztályvizsgán elbukott tíz tanulót is számba vesszük, a mikor az elégtelenek aránya 43%. Pedig a vizsgáló bizottság eljárása nem illethető a túlságos szigorúság vádjával, sőt inkább határozottan humánus volt, a mi onnan is kitűnik, hogy a bizottság hat tanulót, a kik egy évvel ezelőtt az írásbeli érettségi vizsgán egy évre visszavetettek és a

kiknek írásbeli vizsgálatuk ez alkalommal sem sikerült, a szabályok ellenére — igen helyesen — szóbeli vizsgálatra bocsáttott. Az eredmény silányságának oka többféle körülményben rejlik. Egy az, hogy az osztályok minősége is változik, mint a termés. De az iskola munkájának eredménye még sem függ oly mértékben a kiszámíthatatlan tényezőktől, mint a termés az időjárástól. Éppen ezért a felelőség legnagyobb része magára az iskolára hárul: része van ebben a tanítás módszerének, a tanárválasztásoknak és az iskola rendezetlen viszonyainak egyaránt.

— **Értesítés.** Az ev. ref. egyetemes konvent Budapestén f. év június hó 14. tartott rendkívüli ülésének jegyzőkönyve 7 iven, 111 lapon, Debrecen város könyvnyomdájában megjelent s a füzésre szükséges 8—10 nap multán szét fog küldetni. Kelt Debrecenben, 1899 június hó 30. *Sass Béla* konventi jegyző.

— **Ötvenéves tanítói jubileum.** Ritka szép és megható ünnepélyt rendeztek *Zih Károly* békés-szent-andrási ev. ref. néptanítónak ismerősei, barátai, tanítókodásának 50-ik évfordulója n. Az egész községnek ünnepe volt ez, a melyen az érdemes tanítót — ki 50 év óta működik a tanítói pályán — lelkes ovátióban részesítették. Az egyházi előjáróság diszülést tartott, érdemeit jegyzőkönyvbe ígtatták s jegyzőkönyvi kivonattal tisztelték meg. Megjelent ez ünnepélyen a békés-megyei tanítótestület küldöttsége a testületi elnök vezetése alatt, megjelentek a szarvasi, öcsödi és helybeli kartársak, kik mindnyájan szívélyesen üdvözölték az ünnepeltet, megjelent a helybeli összes intelligencia, kiknek szónoka a helybeli kath. plébános volt. Régi tanítványai is megjelentek s szívből üdvözölték régi tanítójukat. Este 110 teritékű közvacsora rendeztetett a népkörben, hol a pohárköszöntőkben nem volt hiány. Egy tanító, ki 50 évig működik a néptanítói pályán, ki 12 önálló művével gazdagította irodalmunkat, ki munkásságának, tevékenységének annyi jelét adta, mint *Zih Károly*, nagyon megérdemli, hogy elismerésünkre méltassuk. Száznál több levél és távirat érkezett a jubilánshoz az ország különböző vidékeiről.

— **Értesítés.** A nagyváradi ev. reform. leány-internátusban az 1899—900-ik tanév folyamára leendő elhelyezés iránt a születési, iskolai, himlőoltási és orvosi bizonyítvánnyal fölszerelt kérvények vagy személyesen vagy posta útján a *f. évi augusztus hó első napjáig a nagyváradi-újvárosi ev. ref. lelkész hivatalhoz* nyújtandók be. Későbbi jelentkezések csak az esetben vétetnek figyelembe, ha a megállapított létszám el nem éretett. Az intézetbe felvétetnek a 4 elemi osztályt sikerrel végzett, s a közs. polgári leányiskolában tanulni óhajtó növendékek; továbbá: olyanok, kik a róm. kath. tanítónőképző intézet első, vagy második évi, valamint az övöképezde első évi tanfolyamára iratkoznak be. A „szervezeti szabályzat“ értelmében a tiszántúli ev. ref. egyházkerület területén lakó lelkészek és tanítók gyermekei 150 frt, más társadalmi állásu vagy más egyházkerületben lakó szüléknek protestáns, ugyszintén vegyesházasságban élő szüléknek nem prot. vallásu gyermekei is 200 frt, s egyéb hitfelekezetűek pedig 250 frt ellátási díjat évnegyedes részletekben és a belépéskor orvosi tiszteletdíj címen 7 frt járulékot fizetnek. A mosatás, zene és nyelvvoktatás külön díjazandó. A szülék ezuton is felkérhetnek, hogy gyermekeiket a lehető legegyszerűbb szerelvényekkel és ruházattal lássák el. Megkeresésekre a fentemlített lelkész hivatal felvilágosítással szívesen szolgál. Nagyváradon, 1899. évi június hó 25. *Az igazgató bizottság.*

TARTALOMJEGYZÉK: Gondolatok Ritoók Zsigmond nézetei felett. Csánki Benjámín. — Tárca: Egyháztörténelmi adatok. Földváry László. — Közéletünk: Az egyházi fegyelemről. F. Varga Lajos. — Könyvismertetés. Garzó Gyula. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 70. A nánási ev. ref. egyház története. Barcsa János. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat.

A *h.-bössörményi* hatosztályú ev. ref. gymnasium igazgató tanácsa ez intézetnél megüresedett 2 tanszékre pályázatot hirdet és pedig:

1. egy *latin—magyar nyelv és irodalmi,*
2. egy *természetrajz—földrajzi* tanszékre.

Javadalmazás: okleveles tanárnak a lakbérrel együtt évi 1400 frt (2800 korona) és 50 frt (100 kor.) ötéves korpótlék. Helyettes tanárnak évi 1000 frt (2000 kor.), mely évnegyedenként előre fizetetik az ev. ref. egyház pénztárából.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és tanárjelöltek, kik felhivatnak, hogy: életkorukat, vallásukat, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálatukat és véd-kötelezettségi viszonyukat igazoló bizonyítványokkal felszerelt kérvényüket *f. évi julius hó 20-ig* alulírt igazgató tanács elnökéhez adják be.

Okleveles tanárok rendes tanárokkul tekintetnek és egy évi sikeres működés után állandósíttatnak.

Nem okleveles tanárjelöltek helyettes tanárokkul tekintetnek s tartoznak tanári oklevelüket egy év alatt megszerezni, mely esetben az egy évi sikeres működés után rendes tanári illetményekkel állandósíttatnak.

Heti tanórák száma 20—22.

A megválasztott rendes tanárok az állami nyugdíj- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagjai.

Hajdu-Böszörményben, 1899 június 15.

Ifj. Sívágó Gábor,

3—3

főgondnok, a gymn. igazg. tan. elnöke.

Pályázat tanári állásra.

A *sárospataki* ev. ref. főgymnasiumban a *magyar és latin nyelv* tanításával összekötött *rendes* tanári állásra pályázatot hirdettek. Pályázhatnak *első sorban* olyan ev. ref. vallású egyének, kiknek a *magyar és latin* nyelvből középiskolai tanári képesíttségük van. A tanszék évi javadalmazása 1100 frt alapfizetés, 300 frt lakáspénz és öt évenként *négy* ízben emelkedő 100 frt korpótlék. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja. Tanóráinak száma 18—20. A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre s eddigi szolgálatukra vonatkozó okmányokkal felszerelt s a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez címzett kérvényeiket *folyó 1899. augusztus 10-ig a sárospataki ev. ref. főgymnasium igazgatóságához nyújtják be.* A tanszék betöltése az 1899. évi *őszi* egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár tanszékét 1899. október 1-én tartozik elfoglalni. A mennyiben azonban képesített tanárok az állásra nem pályáznának, *másod sorban* pályázhatnak a kihirdetett állásra olyan végzett tanárjelöltek is, kik a nevezett szaktárgyakat hallgatták, de még azokból oklevelet nem szereztek; az ezek közül *ideiglenesen* megválasztott *segédtanár* évi fizetése 1000 frt lesz s állását 1899 szeptember 1-én tartozik elfoglalni.

Sárospatak, 1899. június 24.

1—2

Ssinyei Endre, gymn. igazgató.

Pályázati hirdetés.

A *debreceni ev. ref. felsőbb leányiskolánál* s az ezzel kapcsolatos *tanítónő-képezdénél a természet- és mennyiségtani* tanszékre pályázat hirdettetik.

Heti órák legmagasabb száma 20.

Javadalmazás: 1200 forint fizetés és 300 forint lakbér, melyek évnegyedes részletekben előlegesen fizetettek; öt ízben 100 forintos ötéves korpótlék.

A megválasztott az 1894-dik évi XXVII. t.-c. alapján létesített országos nyugdíj- és gyámintézetnek jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak a természet- és mennyiségtanból középiskolákra képesített ev. ref. vallású tanárok.

Kellő okmányokkal felszerelt kérvények *folyó évi julius hó 22-dikének délutáni 5 órájáig* Dóczy Gedeon igazgató tanárhoz juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szeptember hó 1-én elfoglalni s ezt az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

Végzett, de oklevelet még nem nyert egyének is pályázhatnak, azonban megválasztásuk esetében csak is oklevelük megszerzése és egy évi sikeres működés után állandósíttatnak.

Kelt Debrecenben, 1899 június hó 22-én.

Kiss Albert,

2—2

a felsőbb leányiskola igazgató tanácsának elnöke.

Pályázat két tanítói állomásra.

A *nagyszalontai* ev. ref. egyházban a következő két tanítói állomásra pályázat hirdettetik:

1. az „Ercsey Sándor” iskolánál. Fizetés: 3 szoba, konyha, kamara és pincéből álló lakás; 500, azaz ötszáz forint készpénz, évnegyedes részletekben előre fizetve. Kötelesség: a város nyugoti oldalán lakó 1-ső és 2-ik osztályú fiú gyermekeknek az egyházkerületi A) tanterv szerint való tanítása.

2. A központi fiú iskolánál: Fizetése 300, azaz háromszáz forint készpénz; legátus és supplicáns tartásért 30 forint; lakbér 50 forint; 30 köből kétszeres buza helyett 180, azaz száznyolcvan forint évnegyedenként előre fizetve; 8 hold föld 1200 □ ölével, melynek bérértéke 60 forint. Kötelesség: a 3-ik és 4-ik parallel fiú osztálynak az A) tanterv szerint való tanítása.

Pályázni kívánók szolgálati bizonyítványukkal és oklevelükkel felszerelt kérvényüket *f. évi julius 20-ikáig* alantírotthoz adják be.

N.-Szalonta, 1899. június 23.

Böszörményi Lajos,

ev. ref. lelkész.

Pályázat tanári állásokra.

A *m.-szigeti* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumnál.

1. a *latin-görög nyelvi*,
2. a *latin-magyar nyelvi*,

3. a *rajstanári* tanszékre ezennel pályázat hirdettetik.

A latin-görög tanszékét a nmélt. m. kir. vallás és közoktatási miniszter úr kinevezés útján, a másik két tanszékét a főgymnasiumi kormányzó tanács választás útján tölti be.

A latin-görög tanár köteles lesz a latin és görög nyelvet heti 18—20 órán át, a latin-magyar tanár a latin és magyar nyelvet heti 18—20 órán, a rajztanár pedig a rajzoló geometriát, görögpótló rajzot és szépírást heti 20—22 órán át tanítani, azonkívül mindenik tanár — de csak a megszabott maximális óraszámom belül — más rokon tárgyak tanítására is kötelezhető.

Mindhárom tanszék díjazása egyenként évi 1200 frt törzsfizetés, 200 frt lakér és a megfelelő 100—100 frtos ötödéves korpótlék. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel 1600 frtig emelkedhetik. Más tanintézeteknél alkalmazott pályázók magasabb fizetése a fenti tanszékeknél is megmarad.

Pályázhatnak tanári képesítéssel bíró ev. ref. vallásu egyének; ha oklevéllel nem bíró tanár választatnék meg. vagy neveztetnék ki, ez 800 frt fizetés és 150 frt lakbérrel segédtanári minőségben alkalmaztatik. A pályázati kérvények, anyakönyvi kivonattal, a képesítést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesítését igazoló eredeti okmányokkal és életrajzi adatokkal felszerelve, *f. év július 31-ig* alólirotthoz küldendők be. A latin-görög tanszékre pályá-

zóknak kérvényeiket a nm. m. kir. vallás és közoktatási Miniszteriumhoz, a többieknek a m.-szigeti ev. ref. Lyceumi Kormányzó Tanácshoz kell címezniök.

Mindenik alkalmazandó tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

M.-Sziget, 1899. június 20.

Héder János,

lyceumi h. felügyelő gondnok.

1—2

Pályázat fitanítói állásra.

A *bihar-nagybajomi ev. ref. egyház* iskolájának 2—3-ik osztályú fitanítói állására pályázatot hirdet. Fizetés: 400 frt készpénz, havi előleges részletekben. Egy szobából és konyhából álló lakás. Pályázhatni *július 26-ig* a lelkészi hivatalhoz.

Bihar-Nagybajom, 1899. jun. 27.

Révess Mihály,

ev. ref. lelkész.

1—2

Pályázat

a *püspökladányi községi óvónői állomásra.*

Fizetés évi 400 frt és lakás terjedelmes udvarral és kerttel Pályázhatnak okleveles óvónők. Pályázati kérvények és okmányok *Eröss Lajos* ev. ref. lelkészhez *július hó 16-ig* küldendők be Püspökladányra. Az állomás szept. 1-én elfoglalandó.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ezen legelterjedtebb és legjobb hírnévnek örvendő, az ország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe,

tisztelettel tudomásul hozza, hogy a tavaszi idényre szükséges kész árukkal dusan el van látva s a nagytiszteletű urak b. pártfogását úgy, mint eddig továbbra is kéri.

Ruhák megrendelésre, mérték szerint is készíttetnek.

☞ **Czégemre kérek figyelni!** ☞

NEUMANN M. czége 54 év előtt lett alapítva.